

УНІВЕРСИТЕТ «УКРАЇНА»

Інститут біомедичних технологій

Кафедра мікробіології, сучасних біотехнологій, екології та імунології

Курсова робота
Екопоселення у сучасному світі

Виконав:

Студент: групи
ЗЕК-21-1М-fbmt

Спеціальність:

"Конструктивна
екологія і пермакультура"

Залевський М.

Перевірила:

Кандидат біологічних наук

Сурядна Н.М.

2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	
РОЗДІЛ 1. Огляд інформаційних джерел.....	
РОЗДІЛ 2. Феномен екопоселень.....	
РОЗДІЛ 3. Революція екопоселень.....	
РОЗДІЛ 4. Зелена дорога екопоселень.....	
ВИСНОВКИ.....	
СПИСОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ.....	

ВСТУП

Сучасні екопоселення - це як мікроміста. Концепт виглядає приблизно так. Екопоселення створює основу для «міста в сільській місцевості», як яскравого та активного співтовариства з багатими соціальними спільнотами, підприємництвами та сільським господарством, переважно на природі та недалеко від міста. Екопоселення - це жити з меншим, щоб мати більше часу на те, що нам подобається. Бути з іншими і в той же час залишатись вільними та розвивати свої інтереси.

Коли люди відмовляються від надмірного споживання, вони відкривають для себе нову розкіш якості життя. Але щоб бути відкритими для цієї нової розкоші, потрібно, щоб нам подобалися ті, з ким ми живемо, і відкритість нашого простору. Тому компактна модульна архітектура зі спільними просторами та коворкінгами стає основою для життя в мікроспільнотах.

Екопоселення стають тренувальними пунктами для тих, хто прагне сталого розвитку і хоче жити в умовах сталого розвитку не у майбутньому, а прямо тепер. Вони подають приклад і призвичаюють все більшу кількість населення до думки, що це – можливо, це – не страшно, це – не важко, це – цілком доступно, потрібно і навіть приємно. Феномен екопоселень викликає все більший інтерес серед учених, економістів, екоактивістів та всіх, кому не байдуже до нашого спільного майбутнього на цій планеті.

В умовах війни розкрився ще один потенціал екопоселень – рятівний для багатьох – тих, хто втратив свій дім і змушений був шукати притулку. Мережа екопоселень України та GEN, як губка воду, увібрала в себе тисячі шукачів притулку та надала їм житло, їжу, реабілітацію та все, що найнеобхідніше людині у важких обставинах.

РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

Дослідженню феномену екопоселень присвятили свої праці багато вчених. Так, Дієва Т. С. у статті «Феномен екопоселення у світі та в Україні» так визначає головну мету екопоселень: «створення екологічно, економічно та соціально сталої спільноти, яка існує в гармонії з природою, намагаючись завдати якомога менше (а бажано взагалі не завдати) шкоди довкіллю».

Екопоселення розглядається як одна із форм сталої спільноти, для якої характерні «соціальна справедливість, безпека та захищеність, поліпшення якості життя, адекватні рекреаційні можливості, охорона здоров'я, соціальна підтримка. Більше того, передбачається, що стала спільнота активно розвиває культурне життя, створює «живе» поле для життя, культивує почуття спільноти та приналежності тощо». Із створенням у 1994 р. Світової мережі екопоселень (GEN) розпочалась активна комунікація екопоселень між собою, обмін досвідом тощо. Інформаційною підтримкою також став журнал «Communities», який видається з 1972 р. Автор приходить до висновку, «що рух екопоселень пропонує досить цікаву модель виходу із сучасної кризової ситуації, в яку потрапило людство» (1).

Соціальні та економічні передумови виникнення сучасних екопоселень Денисенко П.А. та Біленко В.О. (2), визначають як «екологічну грамотність, здоров'я потенціальних мешканців та наявність ресурсів для впровадження в життя останніх науковотехнічних розробок у сфері природокористування – тобто певною мірою комбінацію людського та фінансового капіталу». Особливо виділяють надсучасне "Місто сонця" у Латвії – як екомісто майбутнього (3). Ця тенденція свідчить про бажання українців змінити своє життя на краще, стати відповідальнішими.

У своїх дисертаціях Благовестова О.О. (4) та Муха Т.О. (5) пропонують функціональне вирішення архітектурно-планувальної структури екопоселень, пропонуючи рішення не тільки для окремих споруд, а й для цілісних

екопоселень різного розміру, рельєфу, спрямованості діяльності, зокрема «запропоновано рекомендації з проектування та організації екопоселень та їх об'ємно-просторової структури.; сформовано концептуальну модель організації архітектурно-планувальної структури екопоселення» (4). Підкреслюється, що багато попередніх дослідників вважають екопоселення явищами постіндустріального суспільства. Прояснена концепція сталого розвитку міст та показана необхідність для екопоселень «екологізованого засобу ведення сільського господарства - пермакультури - напряму екологізації і виробництва сільськогосподарської продукції, який полягає у комплексному використанні території і поверхонь будівель і інженерних споруд для інтенсивного вирощування продукції і одночасно для оздоровлення оточуючого середовища та покращення його візуального сприйняття» (4). Різниця між екопоселеннями України та Європи спричинена тим, що в країнах Європи основною є ідея екологізації, а в Україні - психологічні, політичні, соціальні та духовні мотиви.

Розроблено принципи планувальних рішень для мінімізації негативного та максимізації позитивного кліматичного впливу, розроблені рекомендації щодо екологічних методів і засобів організації об'ємно-просторової структури екопоселень: території екопоселення, організації вулично-дорожньої мережі, будівельних матеріалів, організації екологічного будівництва та архітектурних заходів (4), а також принципи для агорекреаційних екопоселень (5).

Ряд авторів досліджують світоглядні особливості екопоселень – це ідейна община, яка відрізняється від інших тим, що створена для більш тісної взаємодії, ніж інші общини. Та, зокрема, щодо пермакультури як елемету світогляду: ... «вимагає вдумливого спостереження, без поспіху. Подібні взаємовідносини із природою нагадують нам повернення до античної натурфілософії, де переживання природи – це і є теорія, тобто споглядання. Такі спостереження за природою мають бути настільки тривалими, наскільки це потрібно, щоб природні явища самі проявили себе... Даний підхід не можна

не порівняти із філософією даосизму, де головне в житті людини – слідувати Дао, тобто природному ходу речей, практикуючи недіяння або увей» (6). Тобто один із принципів пермакультури – «нічогонероблення» - може називатись давнім терміном «увей».

Розвиток екопоселень пов'язаний з бажанням віднайти втрачену в індивідуалізованому суспільстві солідарність, реалізуватися як людина, отримувати задоволення від самореалізації (6). Є аспекти, які сприяють розвитку сили духу та твердості характеру мешканців екопоселень в Україні: «Українські екопоселення в порівнянні з західними аналогами, з одного боку, поставлені в набагато більш жорсткі умови, будучи змушені долати опір бюрократичного механізму і тягар важких законів, але, з іншого боку, невизначеність загальної ситуації в країні і відсутність чіткого статусу українських екопоселень створює широкі можливості для знаходження нових форм існування та взаємодії з державою» (7).

РОЗДІЛ 2. ФЕНОМЕН ЕКОПОСЕЛЕНЬ

Для того щоби почати наше знайомство з екопоселеннями, пропонуємо розібратись із термінологією. В першу чергу давайте визначимось - що ж таке екопоселення в нашому розумінні.

Цей термін «вперше сформований Р.Гілманом у 1991 році в доповіді Інституту Контексту для Тресту Землі, де він характеризував його як «поселення з усіма рисами людської діяльності розумних меж, в якому людська діяльність безпечно інтегрована в природне середовище таким чином, який підтримує здоровий розвиток людини і може успішно тривати невизначено довгий час» (4). У 1998 році практика створення екопоселень вперше була офіційно включена ООН в список 100 кращих практик сталого способу життя (5).

Екопоселення – це поселення, яке створене для організації екологічно чистого простору для життя групи людей, що виходять, як правило, з концепції стійкого розвитку та органічного господарства; це спільнота, що є ідейною общиною (6).

Екопоселення – це поселення людей, які прагнуть створити модель стійкого (збалансованого) життя. Це може бути новим поселенням або відродженим селом. Вони є прикладом моделі розвитку, яка об'єднує в собі декілька головних принципів: висока якість життя, збереження природних ресурсів, розвиток холістичного (цілісного) підходу до життя і людини, що, в свою чергу, має на увазі екологію людської домівки, залучення всіх членів поселення до прийняття загальних рішень, використання екологічних технологій (7).

Отже, Екопоселення – це групи людей, що свідомо переїхали з міста в сільську місцевість та створили спільноту. Їх об'єднують спільні цінності. В більшості випадків, це турбота про навколишнє середовище, здоровий спосіб життя та прагнення до більш сталої та гармонійної взаємодії із світом.

Ще один термін - СПІЛЬНОТА: слово «спільнота» походить від латинського «communis», що означає «спільне», і зазвичай означає групу людей, які живуть в одному місці та поділяють певні погляди та інтереси.

Прагнучі СПІЛЬНОТИ (Intentional community): це групи людей, які свідомо живуть разом або мають спільні приміщення та спільно створюють принаймні деякі соціальні, економічні, екологічні та/або культурні стосунки. Існує перехрещення між прагнучими спільнотами та екопоселеннями, але вони не завжди одне й те саме. Традиційні екопоселення в Україні переважно не є прагнучими спільнотами. І лише зараз іде процес їх трансформації до сталості, формування спільної візії та місії.

Екопоселення в Україні вважається достатнім, коли в ньому проживає спільнота з 8 дорослих осіб, які проживають разом більше 2 років і мають спільне майно і хоча б один об'єднуючий напрямок із чотирьох вимірів стійкості (соціальний, культурний, екологічний та економічний) для відновлення свого соціального та природного середовища.

Серед екопоселенців України є представники абсолютно різних професій. Часто це люди із вищою освітою та успішною кар'єрою за плечима. Хтось із переїздом змінює рід діяльності, хтось продовжує працювати дистанційно, а хтось адаптує свої знання під потреби місцевої громади.

Екопоселення – це спосіб спільного життя, в довірі, відкритості і прагненні ставати кожен день кращими; життя з любов'ю та вдячністю до «матінки землі»; життя з думкою про дітей, онуків, правнуків; життя в творенні кращого світу. Екопоселення – це щоденне відновлення річок, струмків, озер і водних циклів; відновлення чорноземів, лісів, біорізноманіття; відповідальне споживання, розвиток органічного та біодинамічного землеробства.

Екопоселення – це місця для зеленого туризму, відпочинку, проведення фестивалів, площадки для винахідництва, експериментів з відновлюваної

енергетики, організації освітніх семінарів, відновлення ремесел та автентичної кухні, можливість дізнатись про культуру нашого народу для людей зі всього світу. Екопоселенці вносять вклад в розбудову місцевих громад, місцеву систему освіти, локальну економіку.

Громадська організація «Глобальна мережа екопоселень України» об'єднала в мережу екопоселення різних типів: родові помістя, арт-хутори, духовні спільноти, кохаузинги та комуни тощо, а також індивідуальні сталі домогосподарства та екологічні ініціативи, в тому числі “перехідні міста”. Організація була створена для сприяння розвитку цих спільнот, представлення та захисту їх інтересів. Місія організації: реалізація цілей сталого розвитку в Україні через розвиток мережі сталих спільнот та екологічних ініціатив. Глобальна мережа екопоселень України є частиною глобальної мережі екопоселень Європи, яка в свою чергу є частиною глобальної мережі екопоселень світу. Організація діє на національній і міжнародній арені, в сферах освіти, адвокації, протидії змінам клімату, волонтерства, впровадження зеленої енергетики тощо.

Екопоселення як центри адаптації. З приходом війни у нас відбулися вкрай радикальні зміни які б у іншому випадку тяглися б десятиліттями. І одна з них це усвідомлення суті спільнот, які ми звемо екопоселення. Екопоселення придумали хіппі, ще в часи сексуальної революції і першого фото з космосу нашої голубої планети. Ідея-мрія альтернативних мікроспільнот, які стануть центрами перебудови суспільства та адаптації до нових викликів та змін, які нам готує наша турбулентна реальність.

Саме ті перші хіппі були насправді представниками вищого суспільства, діти еліти з хорошою освітою, доступами до інформації і широким світоглядом. Які вже тоді передбачали війни за ресурси і кліматичну кризу. Писали про це трактати десятиліттями ще з далеких 70-х. Вважали, що екопоселення в важкі часи стануть осередками прихистку людей. І створили міцну мережу експертів з правом голосу у світових самітах.

Ні, ми не хіппі і більшості наших спільнот нудить від слова екопоселення. Але ми таки сформували мапу мережу поселень, де приймають та адаптуються сім'ї вимушено переміщених. І це стало нашим зеленим коридором, який протягся зі сходу на захід, далеко за межі кордонів нашої країни. На сьогодні це близько 500 локацій. І це дійсно вражає.

Сучасне Екопоселення, як мікромісто складається із невеликих житлових кварталів. Як правило тісно прив'язане до міста і його насиченого життя. Тут людина прив'язується до «сусідства» із групою однодумців і при цьому не втрачає зв'язок із зовнішнім світом. Екопоселення - це комфортний соціальний мікросвіт із живою жвавою громадою, доступом до міста і безпечними простором для дітей та літніх людей. Мальовниче оточення та відкриті простори. Над створенням якісної спільноти зазвичай працюють досвідчені медіатори з побудови спільнот і досвідом життя в екопоселеннях.

Спільнота починається задовго до будівництва на регулярних зустрічах, де детально обговорюються спільні цінності та мотиви, кола інтересів, взаємодії та відповідальності. Йдуть голосування та вибудовується управлінська модель прийняття спільних рішень. Проговорюються шари житлової спільноти, роботи спільних просторів та загальної їдальні, спільні наміри, і звісно ж інфраструктурні елементи поселення та принципи, наведені нижче.

Взаємодія. Ряд об'єктів загального користування - від мейкерських майстерень до теплиць та спільних городів - покликані об'єднувати спільноту в єдиний організм.

Участь. Екопоселення базується на створенні управлінських та організаційних кіл за інтересами. Де кожен знаходить те, що його захоплює. Кожен приймає участь у підтримці життєдіяльності спільноти.

Підприємництво. Воркшопи та мейкерспейси, об'єднуючи спільноту створюють можливості для розвитку локального підприємництва та (зеленого) бізнесу.

Спільна енергія, спільна їжа. Немає сумнівів, що їжа та енергія повинні бути екологічними та сталими. Це основна екопоселення. Коні, вівці, свині та кури, які живуть у чудовому спілкуванні з сім'ями з дітьми, молоддю та літніми людьми.

Житло. Сучасна модульна Active house архітектура з прекрасним видом на спільній землі. Де земля переважно не дається у власність, а житло можна або придбати, або брати в довгострокову оренду. З точки зору екологічності проживання у спільному будинку за своєю природою є сприятливішим для клімату вибором, ніж якби ми всі жили в окремих будинках. Сучасне модульне будівництво має кілька варіантів з точки зору споживання та рекуперації енергії, які складно чи практично неможливо реалізувати у існуючому будівництві. Також спільне постачання та відведення стічних вод. Будинки в екопоселенні побудовані з матеріалів, безпечних для людини та навколишнього середовища, та серед іншого ми документуємо їх життєвий цикл та технічну якість через сертифікацію DGNB, який є комплексним інструментом для забезпечення стійкості відповідно до стандартів ООН.

РОЗДІЛ 3. РЕВОЛЮЦІЯ ЕКОПОСЕЛЕНЬ

Всього за 3 місяці війни. Переорієнтація наша відбулась насправді на багатьох рівнях від соціальних до ідеологічних. Ні, ми ще довго будемо вигрібати те неославянське сміття з наших голів і видавлювати ті совєцькі мультікі каплю за каплею з виховання наших дітей. Але початок покладено і ми збираємо велику групу делегатів з кожного поселення на загальний європейський з'їзд. Це буде непросте нове відкриття, де хіппі батьки побачать своїх дітей адептів. Де нарешті велика біла пляма на світовій мапі екопоселень під назвою Україна, буде розвіяна. І всі познайомляться вживу.

Не всім це знайомство заїде, і хтось точно скаже, що ми зовсім не цього прагнули. Але, як не мене, нарешті вирішиться жахлива історична несправедливість. Ізоляція (штучної пропаганди) наших спільнот від зовнішнього світу. Світу, який так давно і довго нас всіх чекає додому. Велика сім'я екопоселень Європи, які схожі зараз на терплячих батьків в очікуванні своїх заблудлих дітей.

Ми зробили багато. Ми від'їздили до одних і до інших. Представляли одним Україну, а іншим Європу та світ. Ми відпахали свою п'ятирічку. Формували внутрішні з'їзди, тури, грантові програми. І от з приходом цього геноциду нарешті прийшло прояснення хто ж є хто насправді і для чого була

така активна пропаганда невизнання і неприйняття нашої української реальності і чіпляння зубами за той совок і єдиний славянський народ.

Нашого самовизначення. Що ми є нація, зі своєю культурою, яка стрімко еволюціонує соціальними зовнішніми зв'язками. Ми маємо право бути. І там назовні ми однозначно є і будемо - Україна. Окремо взята і чітко окреслена. І ми дорослі. Ми - самосвідомі, самі прийшли до зрілих вчинків і ведемо інших.

Це ми проклали зелений коридор, ми є його авторами і інші десятки країн стали його послідовниками. Ми переорієнтували десятки хуторів дауншифтерів, поселень, ретрит центрів і ким би вони не були - в центри прихистку, адаптації вимушено переміщених сімей до нових реалій. В час важкий не стали осторонь. Не закрилися на своїх гектарах в пошуках внутрішньої гармонії і самодостатності. Хоча початково не багато хто планував це робити основною своєю діяльністю на час війни. Ми згуртували спільноти місією підтримки, спільними зідзвонами, мобілізувались, сформували стратегію і список потреб. Розрулили десятки внутрішніх конфліктів і почали ділитись нашими результатами на зідзвонах. Ми стали готові до дорослих вчинків, де спільні потреби стали вищі особистих. І ми готові йти далі. Попри важкість на всіх можливих фронтах. Затягти пояси і вести за собою.

Ні! є різниця! Одна справа писати трактати з описом імовірних гіпотез криз на планеті, десь у геть безпечному місці на берегах Шотландії і зовсім інша реалізовувати ці гіпотези в реальності в конкретно взятій країні. Коли війна переростає в тотальний геноцид мирного населення. Коли треба тримати емоційний баланс, усвідомлюючи, бачачи на власні очі, у що цей рускій мір перетворює твою країну, руйнуючи її вщент щодня. І ти толерантно, а інколи зовсі ні, витримуєш трансформації наших ідейників. Що нам тут ніхто не потрібен і ми славяни - пуп планети.

Як же хочеться нарешті мультикультурності. Як хочеться звести цю бульбашкову абсурдність всієї самодостатності і привезти сюди сотні

волонтерів з Європи. Показати що таке справжня експертність, коли кожен привозить із собою все необхідне, коли можна залучати ресурси всього світу, а не лише сусіда із сусіднього хутора, розтягуючи процеси па роки. Як же хочеться пошвидше, зірвати ці бар'єри в наших головах. Але попереду ще не один рік еволюції і розуміння масштабу ідеї екопоселень. Так чи інакше ми на вірному шляху і ми робимо революцію.

«Мовчазна весна» - колись ця книга Рейчел Карсон стала бестселлером серед екоспільнот. Там описується, як буде знищено природу і не буде чути спів пташки через агрообробку хімікатами. Так от, у нас тепер своя мовчазна весна. Коли ти їдеш країною сотні кілометрів і майже не бачиш машин. Коли радієш кожному тракторцю в полі. Коли радієш живим людям, що виносять обломки своїх домів на дорогу. Коли бачиш колону людей, що повертаються на схід. Ми пережили її. Переживаємо зараз потік біженців з Одеси та Миколаєва, розбиті залізниці і відмови автобусних рейсів. Через нестачу пального.

Так, нам допомагають - вся сім'я наших мереж і кожна національна мережа зокрема. І ще окремо взяті люди, гранти, ініціативи. Нам присилають каністри, одразу повні солярки, присилають гуманітарку, навіть корм для тварин. Єдине що ніхто нам не може прислати і ми повинні взяти самі, це усвідомлення своєї дорослості і сміливості прийняття рішень, стійкості емоційної перш за все. Що не завжди так просто, і рідко коли взагалі хтось враховує. Попри довжелезні списки інших задач.

Ми стали еталоном цієї стійкості без особливої на це зовнішньої підготовки. Ми таки показали майстер клас і будемо ще довго це робити, а можливо навіть проводити його для інших. Бо ця війна, це війна не лише ідеологічна ця війна є наслідком серйозної кризи. Кризи споживацтва, кризи ресурсів із дуже багатьма довготривалими наслідками.

РОЗДІЛ 4. ЗЕЛЕНА ДОРОГА ЕКОПОСЕЛЕНЬ

24 лютого Росія напала на Україну. Наступного дня, 25 лютого ГС “Глобальна мережа екопоселень” та ГС “Пермакультура в Україні” об’єднали зусилля, мобілізували свої мережі і створили мапу локацій в сільській місцевості, що готові приймати людей, які шукають короткострокового чи довгострокового прихистку. В партнерстві з організацією Global Ecovillage Network Europe ми створили також мапу європейських еко-спільнот, що готові приймати українських біженців.

Що ми робимо крім розміщення внутрішньо переміщених осіб?

Наразі у нас декілька напрямків діяльності:

Покращення умов проживання внутрішньо переміщених осіб. Спартанські умови сільських будинків в тихій місцевості були в радість людям, які тікали від бойових дій, перші дні та тижні. Тепер, коли зрозуміло, що війна затягується, і цим людям жити тут ще довго (а деяким з них і нема, куди повертатися), ми шукаємо можливості покращити їхній побут: завести воду в будинок, поставити бойлери, обладнати санвузли та кухні, поставити ліжка замість матраців на підлозі, купити пральні машини та холодильники.

Збільшення місць для прийому людей. В більшості локацій ще є будинки, які можна обладнати для прийому людей.

Облаштування дитячих майданчиків та ігрових кімнат. Внутрішньо переміщені діти та місцеві діти потребують комфортних та безпечних місць для проведення часу. Це є особливо важливим для психологічної реабілітації дітей, що мали досвід перебування в зоні бойових дій.

Розвиток сільського господарства. Наші локації вміють вирощувати їжу для себе в екологічний спосіб. Тепер перед ними стоїть важливе завдання забезпечити їжею не тільки себе, а й людей, яких вони прихистили, і навіть більше. Адже, зважаючи на ризик продовольчої кризи, харчова безпека тепер має особливе значення. Наші локації потребують дрібної сільськогосподарської техніки, теплиць, ємностей для збору дощової води тощо для проведення ефективної фермерської діяльності.

Розвиток зеленої енергетики. Ситуація із нестабільним доступом до пального та перебої з електроенергією демонструють необхідність пошуку альтернативних джерел енергії для самозабезпечення.

Розвиток сталого підприємництва. Частина мешканців локацій самі залишилися без доходу та можливості продовжувати свої професійні справи. Їм треба переорієнтуватися та інвестувати в нові напрямки. Найбільш перспективними в їхніх умовах є переробка продуктів харчування та ремонтно-будівельна діяльність.

Два додаткових напрямки нашого проєкту:

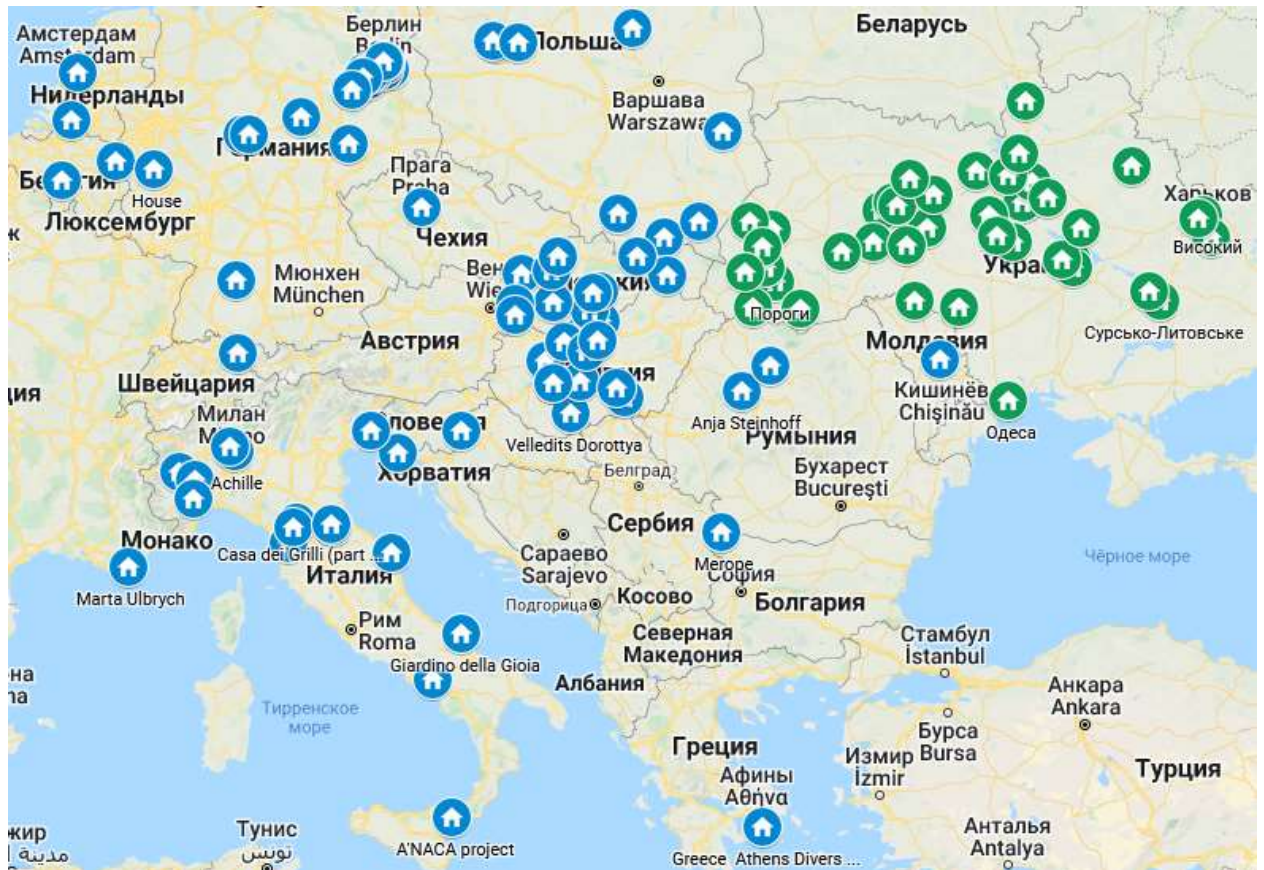
Реабілітація для волонтерів. Пілотний проєкт на локації “Тепла гора” в Івано-Франківській області показав свою ефективність у проведенні вихідних перезавантаження для волонтерів, що працюють з людьми в Івано-Франківську, та потребують відпочинку, щоб уникнути вигорання. Цей досвід ми будемо поширювати на інші локації.

Реабілітація для дітей. Карбонова ферма “Зелений гай” в Дніпропетровській області регулярно приймає групи дітей з міста Дніпро і

проводить з ними активності на природі, у спілкуванні з тваринами. Це допомагає дітям забути жахи війни та відновитися психологічно.

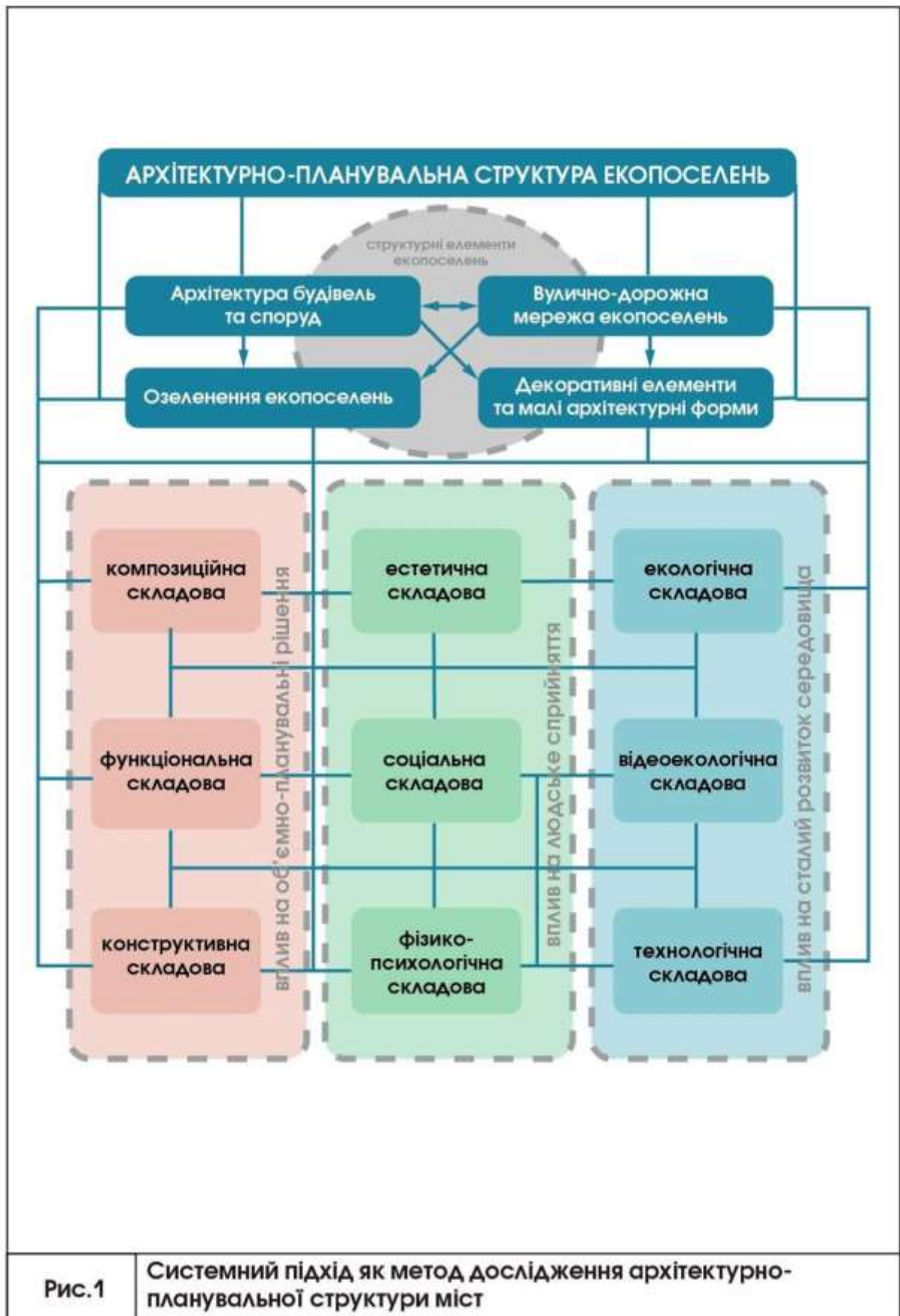
<https://www.permaculture.in.ua/index.php/uk/projects-and-events-ua/ekoposelennia-pryimaiut>

Мережа екопоселень

Для ВПО

ВИСНОВОК

Екопоселення – це майбутнє сталого суспільства, в усій різноманітності форм. Пермакультурні методи господарювання та соціократія створять стабільну структуру сталого розвитку.

СПИСОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дієва Т. С. ФЕНОМЕН ЕКОПОСЕЛЕННЯ У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ НАУКОВІ ЗАПИСКИ. Том 83. Соціологічні науки. - 2008 р. с. 77 – 82. Режим доступу:
http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6121/Diyeva_Fenomen_ekoposelennya_u_sviti.PDF?sequence=1&isAllowed=y.
2. Денисенко П.А., Біленко В.О., Сумський державний університет. СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ СУЧАСНИХ ЕКОПОСЕЛЕНЬ. 2013 р. Режим доступу:
https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/30747/1/Denysenko%20P.A._Ekoposelennia.pdf;jsessionid=F5D2028DBDC331FA191F024C5F7F53E9.
3. <https://amatciems.lv/> - Латвія, "Місто сонця"
4. БЛАГОВЕСТОВА О. О. ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ЕКОПОСЕЛЕНЬ. 18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури. Харків – 2020. Режим доступу:
https://kstuca.kharkov.ua/wp-content/uploads/2020/10/Avtoreferat_Blagovestova.pdf
5. МУХА Т. О. ДИСЕРТАЦІЯ: ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПЛАНУВАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ АГРОРЕКРЕАЦІЙНИХ ЕКОПОСЕЛЕНЬ (на прикладі Полтавської області). 18.00.04 – Містобудування та ландшафтна архітектура. Архітектура та будівництво Харків-2019. Режим доступу:
https://radaarch.kname.edu.ua/images/sampledData/Mukha/Dis_Mukha_1-45.pdf
6. М. С. Назаренко. ЕКОПОСЕЛЕННЯ: СВІТОГЛЯД ЯК СПРОБА ВИРІШЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ. Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія. – 2019. – № 2 (30), с. 159 – 163. Режим доступу:
[D0%BB%D0%B5%D0%BD%D1%8C&aqs=chrome..69i57j33i10i16013.1341j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8](http://www.vv.ua/bitstream/handle/123456789/1016013.1341j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8).
7. О. І. ГАРМАШ, П. В. ПИСАРЕНКО. ЕКОПОСЕЛЕННЯ ЯК НОВІ ЕКОКУЛЬТУРНІ ЦЕНТРИ УКРАЇНИ. Полтавська державна аграрна академія. Науковий журнал «Біологічні системи: теорія та інновації». - 2015, с. 64 – 71. Режим доступу:
<http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Biologiya/article/view/5921/5824> .

